Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem

У гэтым нумары 6 страніц.

Цана асобнага нумару 20 грош.

# НАРОДНАЯ СПРАВА

Выходзіць два разы ў тыдзень.

| Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6. (Wileńska 12, m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3. | Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл.50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэса 30 гр. Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі. | Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту. |
|---|---|---|

№. 11 Вільня, Чацьвер, 26-га жніуня 1926 г. Год I.

## На школьны фронт!

Надыходзе восень, а з ёй разам узьнімаецца перад намі нашае старое й мо' найбольш балючае пытаньне: *дзе і як мы будзем сёлета вучыць нашых дзетак?*

Хаця ўжо трэці год ідзе ад часу выданьня Соймам так-званых „языковых законаў“ з 31 ліпня 1924 году, — законы гэныя адносна да беларускае школы асталіся мёртвай літэрай. Ня гледзячы на тое, што першы школьны плебісцыт, які адбыўся на падставе гэтых законаў, даў больш 15.000 дэклярацыяў бацькоў за родную беларускую школу, — ніводная *ўрадавая* школа з беларускай выкладавай мовай у нас дагэтул не адчынена. І можна сьмела сказаць, што сучасны ўрад п. п. Бартля-Пілсудскага, які ў сваіх часопісях так соладка нам сьпявае, ня зьбіраецца, як і яго папярэднікі, спаўняць тое, да чаго яго *абязываюць* істнуючыя ў Польшчы законы. Бо-ж дзеля ладжаньня школ патрэбны перадусім вучыцялі; але ўрад, „бракуючы“ ўсіх гадунцоў расейскіх сэмінарыяў і дапаўняючых беларускіх вучыцельскіх курсаў, трымаючы і далей у этнаграфічнай Польшчы выкваліфікаваных „на польскі лад“ б. курсантаў кракаўскіх курсаў, сарваных у свой час з беларускіх школ, — ня думае навет аб адкрыцьці ці то курсаў, ці беларускае вучыцельскае сэмінары, каб забясьпечыць беларускія школы настаўнікамі. А такіх школ дзяржава — згодна з яе законамі—*мусіла* ўжо летась адчыніць нешта звыш 400, як таго вымагалі вынікі школьнага плебісцыту!...

Дык што-ж будзе? Ці і далей дзеці нашы будуць духова калечыцца ў чужой ім польскай школе, як за панаваньня маскоўскіх цароў калечыліся ў расейскай?!

Гэта залежыць у значнай меры *ад нас самых*. Ня хоча ўрад даць нам тое, што нам па закону належыцца, — дык не маўчаць пакорна мы павінны, а голасна крычаць і дахо-дзіць свайго! Мы павінны перадусім *нанова распачаць масавую падачу дэкляраціяў за беларускую школу*.

У гэтым нумары мы падаем падробную інструкцыю, як дамагацца беларускае школы. Хай кожны беларус уважна яе прачытае і зробіць усё належнае. Хай кожная беларуская грамадзкая арганізацыя, кожын партыйны гурток глядзіць на гэту справу, як на *баявую задачу сяньняшняга дня*. І някай усе жывыя сілы нашае вёскі, значна дасьпеўшыя за апошнія два гады і шмат зрабіўшыя на шляху арганізацыі народных масаў, выявяць сваю дасьпеласьць і арганізованасьць, і сёлета вёска дасьць ужо не 15 тысяч дэкляраcыяў, а ў некалькі разоў балей!

Але-ж паводле закону з 31 ліпня 1924 году на падставе пададзеных *сёлета* — за 31 сьнежня — дэкляраcыяў урад *будзе абязаны* адчыняць беларускія школы на дзяржаўны кошт толькі з восені *наступнага* 1927 году. Дык як-жа мае быць сёлета? Ці-ж так і будзем ждаць гэнага наступнага году, спадзяючыся, што ўрад „маральнае санацыі“ ўрэшце надумаецца цераз год споўніць тое, што павінен быў-бы зрабіць ужо цяпер—неадкладаючы—на падставе леташніх дэкляраcыяў?!

Не! Ждаць мы ня можам і ня маем права, бо дзяцей вучыць трэба, бо кожын год навукі ў чужацкай школе, ці то бадзяньня бяз ніякае навукі—гэта страшэнная, непапраўная крыўда дзіцяці! І мы сяньня, не адкладаючы, мусім узяцца за *ладжаньне сваіх уласных—прыватных школ**), у якіх і вучыць дзетак у роднай мове. Гэта—*другая баявая задача*, якая стаіць перадусімі нашымі дзячамі і арганізацыямі на вёсцы.

Дык усе — да працы! Усе — на *адзіны школьны фронт*! І перамога мусіць быць наша!

*) У-ва ўсіх справах, датычных адчыняньня прыватных беларускіх школ, зварачайцеся да **Галоўнае Управы** (былай Цэнтральнай Школьнай Рады) **Т-ва Беларускае Школы ў Вільні** (Віленская 12).

## ППС—правіца за работай.

Як ведама, партыя ППС раскалолася. Побач з старой, істнуе цяпер другая арганізацыя—ППС—лявіца, якая стаіць на клясавым груньце. ППС—лявіца паволі, але бязупынна, разваліваe старую партыю ППС, адбірае масы з-пад уплыву правадыроў, здрадзіўшых работніцкія інтарэсы.

Ясна, што розныя паны Недзялкоўскія, Морачэўскія і іншыя, якія дагэтуль гаспадарылі ў партыі так, як хацелі, стараюцца ўсялякімі спосабамі перашкодзіць разьвіцьцю і росту лявіцы. Іхная барацьба, аднак,—гэта не палітычная барацьба. Яны ня маюць адвагі выступіць у абароне сваей здрадніцкай палітыкі адкрыта. Як і заўсёды, ашуківаюць яны масы рэвалюцыйнымі фразамі, а на сваіх старых таварышоў насылаюць паціху дэфэнзыву, робяць даносы і г. д.

Толькі ППС—правіца, якая ўжо ня раз абрызгала сябе крывёй работнікаў, не хацеўшых іcьці пад камандай яе,—здолна на гэтакія подласьці.

У № 7 „Robociarze“—органу ППС—лявіцы знаходзім некалькі тыпічных фактаў:

„Павятовы Камітэт ППС—лявіцы ў Жывцу склікаў на чацьвер, 5 г. м., сходзіны сяброў, на каторых меў быць выбраны прэзыдыум. Пранюхаўшы гэта нейкім чынам, зьявіліся ў памешканьне кіраўнікі мясцовай арганізацыі ППС—правіцы ды, агледзіўшы сходзіны, паведамілі паліцыю „аб тайным, бальшавіцкім паседжаньні“. Некалькі чалавек з іх асталась на сходзінах і на ўвагу старшыні, што яны ня маюць тут што рабіць, адказалі: „за хвіліну прыйдуць сюды іншыя, якія зробяць з вамі парадак“. І запраўды: праз некалькі хвілін уляцела з насаджанымі штыхамі паліцыя, равучы „Рукі ўверх“. Зачынілі памяшчэньне, зрабілі рэвізію, сканфіскавалі „Robociarze“. Тых работнікаў, якія яшчэ толькі сходзіліся, — ў салю ня пусьцілі“.

Паседжаньне трэба было адлажыць.

Або другі факт: „Двое сяброў работніцкага культурна—асьветнага таварыства“ „Siła“ ў Мікутовіцах (Сілезія) — былі пакараны па 8 зл. за расклеіваньне абвестак аб вечы пасла Сохацкага. Сэкрэтар ППС—правіцы праз некалькі дзён выдаў спэцыяльную адозву да работніцкай моладзі, у якой фальшыва падае, што засуджаны яны на 6 месяцаў вастрогу, і што былі ў партыі ППС—лявіцы. Адозва канчаецца славамі: „гэтакая доля чакае кожнага сябру ППС—лявіцы“. Зусім, як Паўлюкевіч пужае сяброў Грамады!...

Тое самае ў іншых мясцовасьцях. Страшаць работнікаў, што той, хто чытае „Robociarze“ — будзе мець дома рэвізію, а калі склічуць работнікі сход, дык паліцыя акружыць дом і ўсіх заарыштуе“.—Ну, чым не заява дэфэнзыўнага „Бел. Слова“?!

Гэтак працуе ППС—правіца. Ганьба ёй. Гэтую партыю трэба гнаць ад сябе, як заразу!

## Правакатары працуюць!

(Пісьмо з Стаўпецкага пав.).

Калі які небудзь злодзей, залезшы на становішча ўрадоўца, набівае свой кішэнь, то ён абавязкова мусіць удаваць вялікага патрыёта і разам з тым быць і правакатарам.

Робіцца гэта ўсё з мэтою, каб людзі і ўлада ня вельмі ўнікалі ў тыя справы, якія „пад шумок“ гэтакі злодзей абрабляе. Вельмі часта здараецца, што гэтакім спрытным „васпанам“ ўдаецца доўга абдурываць людзей.

Але часам бывае і так, што такая палітыка да дабра не даводзіць і спрытны чалавек „засыплецца“ так, што далей трымаць на службе яго ня можна і трэба засадзіць у вастрог, — і тады ўлада ставіць яго ў стан „zawieszenia“. Амаль такая справа здарылася з нашым ведамым патрыётам-правакатарам войтам Сьвержанскае гм. Абрыцкім, які цяпер „zawieszony“ за тую правакацыю, якую ён зрабіў з гр. Шкутко (аб ёй мы ўжо пісалі ў газэце).

Правакацыя не ўдалася. Абрыцкі, гмінны пісар Быліна і экзакутар Брычкоўскі знаходзяцца пад судовым сьледзтвам і па загаду суд. ўлады—ўсе асталіся ў „zaweszeniu“, папросту кажучы, староста мусіў разагнаць усю гэтую кампанію правакатараў. Астаўшыся бяз працы і маючы вольны час, Абрыцкі цяпер ва-ўсю хоча паказаць сваю спрытнасьць і здольнасьць да правакацыі. Ён стараецца, але мусіць дарма, адкрыць у Стаўпецкам пав. ніштo іншае, як цэлую комуністычную арганізацыю!

З гэтаю мэтаю лазіць па Стаўпецкіх кнігарнях, выпытываючы, ці не прапанаваў хто камуністычнае літэратуры, езьдзіць па вёсках, шукаючы таго, чаго няма і ня было і г. д.

Тыя людзі, на якіх ён мае „зуб“, баяцца навет, каб гэты правакатар не падківуў чаго, за што потым пацягнулі-бы да адказнасьці. Яму вельмі патрэбна каго небудзь утапіць, хаця-бы і правакацыйна, каб толькі даказаць начальству, які ён вялікі патрыёт. І робіцца ўсё гэта „на дурніцу“, каб адурыць уладу, якая-б, барані божа, не зравізавала, як сьлед, гмінныя справы, якія, як чуваць, знаходзяцца ў вельмі кепскім стане і за якія, як кажуць людзі нашае гміны, б. войту Абрыцкаму і К° трэба было-б даўно сядзець там, дзе сядзяць усе зладзеі, г. ё. ў вастроге...

Астаецца дзівавацца толькі аднаму: чаму гэта нашая ўлада ня бачыць таго, аб чым крычаць усе нашыя людзі і на што паказваюць пальцамі так, што, навет збоку гледзючы, робіцца брыдка і за гэтых гмінных дзеячоў, аб якіх навет абрыдзела пісаць у газэтах, і за самую ўладу?!

Напрыклад, усе людзі крычаць гвалт, што Засульскі войт Жаўнаркевіч „праглынуў“ пажарны інструмэнт, на які з людзей зьдзіралі грошы і праз адсутнасьць якога згарэла ўся вёска Засульле (гэтым летам гарэла 2 разы); усе крычаць аб тэй ганебнай справе, якая ў яго выйшла з Канадаю, калі Засульскі гмінны ўрад ашукаў тысячы людзей, пабраўшы ад іх грошы за запісь на выезд, якога ня было і ня будзе. Ня менш крычаць і ў Сьвержанскай гміне аб усіх тых крыўдах, зьдзеках над людзьмі і надужыцьцях, якія тварыліся ў гэтай гміне пад кіраўніцтвам войта Абрыцкага. Аднак-жа, як відаць, нікому да гэтага ніякага дзела няма: староста робіць від, што ўсе ў парадку; паліцыйная ўлада, палітычная і звычайная, якая бяз упынку лазіць па вёсках з сваім кіраўніком Дэсарвілем у пагоні за камунаю, арыштоўваючы і страшачы людзей, мусіць ня мае часу, каб добра прыглядзецца да гэтакіх патрыётаў, якія пад носам у ўсіх і сьмяючыся з усіх, абкрадаюць і скарб і добрых людзей.

**Сьвержанскі.**

## Асаблівая „банда“.

Выдаваны ў Варшаве орган пілсудчыкаў „Głos Prawdy“ падае вестку з Беластоку, што ў тамтэйшым акружным судзе разглядалася справа групы беларусаў—Язэпа Красько, Вольгі Сабец, Мікалая Улезлы, Піліпа Байкі, Несьцера Раўнейкі, Язэпа Раўнейкі, Піліпа Пекача, Яна Байкі, Базыля Шыпеля, Платона Руча і Андрэя Брутынава. Вінавацілі іх, як піша газэта, паводле 129 ст. К. К.—у процідзяржаўнай дзеяльнасьці ў Пружанах, Бельскага пав. „У Пружанах ладзіўся на 1-га мая с. г. замах, і ў сувязі з гэтым былі пазрубаны стаўбы з дзяржаўным гэрбам, вывешаны сьцягі з камуністычнымі надпісамі, раскідана літэратура і г. д. У ноч на 1-га мая замахоўцы азброеныя хадзілі ад хаты да хаты, забіраючы грошы і аружжа, тэрорызуючы насяленьне. 16 сяброў гэтае банды (?!) ўцяклі ў Радавыя Рэспублікі, а паліцыя заарыштавала 11 асоб, абвінавачаных у прыналежнасьці да гэтае банды. Суд усіх абвінавачаных прызнаў нявіннымі“.

Дык дзе-ж тут „замах“ і „банда“, — паны „маральныя санатары?! І чаму вы ня пішаце, што-ж сталася з запраўднымі праступнікамі, узьвёўшымі на бязьвінных людзей фальшывае абвіненьне?“.

# У Польшчы.

### Новы закон аб чужаземцах.

Апублікаваны новы закон аб чужаземцах, які ўваходзіць у сілу толькі ад 1 студня 1927 г. Зьмест яго, праўду кажучы, вельмі няясны, дык разабрацца ў ім зразу даволі цяжка.

Галоўная рыса новага закону—гэта тое, што ўсе пастановы ўладаў I і II інстанцыі (старостаў і ваяводаў) зьяўляюцца аканчальнымі, дык скардзіцца на іх далей няма каму.

Закон дае толькі агульныя ўказаньні, але да яго яшчэ міністар унутраных спраў мае выдаць падрабязныя правілы, у якіх будзе растлумачаны парадак атрыманьня дакумэнтаў, мэльдаваньня, рэгістрацыі і атрыманьня дазволу на часовае і сталае жыцьцё чужаземцаў у Польшчы.

Трэба толькі падчыркнуць у Законе характэрную, каб не сказаць мацней, рысу.—Арт. 1 Закону кажа, што „чужаземцам зьяўляецца кожны, хто ня мае польскага пашпарту“. Гэта значыць, што ўсе, хто жыве ў Польшчы па так званым „картам пабыту“ ці так зв. „карце азылю“ (пашпарт Лігі Народаў), хаця-бы яны і ня лічыліся грамадзянамі ніякай іншай дзяржавы — ўсе яны „чужаземцы“ і ня маюць ніякіх грамадзянскіх правоў у Польшчы

Ня маюць правоў, але затое маюць... абавязкі!—Бо-ж арт. 7 Закону аб ваеннай павіннасьці кажа ясна, што „ўсе асобы, якія жывуць на тэрыторыі Польшчы, за выняткам тых, якія зьяўляюцца грамадзянамі **іншай дзяржавы** (маюць на гэта доказ—пашпарт), абязаны адбываць ваенную павіннасьць“.

Гэта значыць: што да правоў, дык усе „картапабытчыкі“ ды „азылянты“—бяспраўныя чужаземцы; а што да абавязкаў, навет зьвязаных з ахвярай крыві і жыцьця,—дык усе яны „обыватэлі“ „Рэчыпаспалітай“... Гэткая—„падвойная бухгальтэрыя“!

### Як робяцца шпіёнскія афэры.

У гэтым самым нумару газэты мы падаем вестку аб „афэры“ ў Зах. Беларусі, дзе суд разглянуўшы справу, быў змушаны выпусьціць усіх „праступнікаў“ на волю з прычыны адсутнасьці доказаў віны. Тое самае бачым у Зах. Украіне. Яшчэ нядаўна буржуазная прэса трубіла аб „шпіёнскай афэры“ ў Галіцыі, а „Robotnik“ (№ 229) даносіць аб звальненьні 4-х арыштаваных і прэекце звальненьня яшчэ 6, зьвязаных з гэтай справай.

### Водгукі забойства вязьня.

Сьледзтва аб забойстве вязьня Вэнклера ў Львоўскім вастрозе зьліжаецца да канца. Арыштавана чацьвёра паліцыянтаў і мае быць рэарганізована адміністрацыя турмы.

Улада павінна была-б аддаць пад палявы суд вінавайцаў—і то ня толькі паліцыянтаў, але і камісара паліцыі, які загадаў замучыць вязьня!

### Дэманстрацыйная агульная забастоўка друкароў.

На 23 г. м. была назначана агульная аднадзёвая забастоўка варшаўскіх друкароў з мэтай падтрыманьня трываючай ужо даўгі час часьцёвай забастоўкі. Меліся прыняць у ёй учасьце і работнікі штодзенных газэт.

### Забастоўкі ў чыгункавых варштатах.

Нядаўна Міністэрства чыгунак выдала распараджэньне аб зьмяншэньні на 20% аплаты за датковую працу ў варштатах. Чыгункавыя ўлады на мясцох „перастараліся“ і... абнізілі аплату гэту на 60%! Работнікі адказалі на гэта забастоўкамі.

17 г. м. распачата забастоўка ў Львове і адначасна ў Кракаве.

### Перасьледаваньне левага крыла прафэсіянальных саюзаў.

У зьвязку з адозвай, выданай лявіцай праф. саюзаў да сяброў варшаўскай павятовай касы хворых,—паліцыя арыштавала 3-х сяброў лявіцы, працуючых у касе хворых.

### Безработныя ня маюць права дамагацца працы.

Справа крывавых выпадкаў у Стрыю, дзе паліцыя страляла ў таўпу дэманструючых безработных, мае разглядацца ў судзе.

Абвінавачаны—безработныя, якія не хацелі паміраць з голаду. Ад іх імені адзін з адвакатаў падаў просьбу да прэзыдэнта аб спыненьні працэсу.

Прэзыдэнт заявы ня прыняў пад увагу.

### Гінуць ад рукі паліцыі.

Як падае „Rzeczpospolita“ ў № 227, у месьце Гнезьне паміж работнікам Матушкевічам і паліцыянтам Габалай узьнялася спрэчка, у часе якой паліцыянт застрэліў работніка.

Ну дык што?—Ды нічога! Ходзіць паліцыянт вольны, толькі „завешоны“ ў урадаваньні... А калі-ж забітым аказаўся паліцыянт, дык гэны работнік пэўне-ж быў-бы не „за—“, а „повешоны“!

---

Ніколі не зьніштажай сваей беларускай газэты! Прачытаўшы, давай суседу, ці знаёмаму, каб і ён пазнаў праўду аб жыцьці свайго народу і даведаўся, што робіцца на сьвеце!

# Заграніцай.

### 25 гадоў істнаваньня прафэсіянальнага руху.

21-га г. м. мінула 25 гадоў ад першай міжнародавай канфэрэнцыі прафэсіянальных саюзаў у Копэнгадзе.

У зьвязку з гэтым прафэсіянальныя саюзы ўладзілі на цэлым сьвеце ад 19 да 26./IX. — Міжнародавы тыдзень агітацыі за ўступленьне ў саюзы. Сёньня шмат работнікаў выйшла з іх з прычыны здрады кіраўніцтва, якое знаходзіцца ў вельмі многіх выпадках у руках згодніцкіх партыяў. Аднэй з найважнейшых задач сучаснага работніцкага руху ёсьць ачышчэньне праф. саюзаў ад згодніцкага кіраўніцтва і пэратварэньне іх у запраўды клясавую арганізацыю.

### Правал трэцяе канфэрэнцыі ў справе разбраеньня на моры.

„Пацыфічная“ (міралюбівая) англійская буржуазія ізноў сарвала нарыхтаваную ўжо Амэрыкай трэцюю канфэрэнцыю ў справе зьмяншэньня збраеньняў на моры.

Як ведама, было на першай канфэрэнцыі ў Вашынгтоне пастаноўлена, што галоўныя марскія дзяржавы: Англія, Амэрыка і Японія — маюць давясьці свае флёты да такой лічбы, каб адносіны іх сілы былі прапарцыянальны лічбам 5:5:3.

Але-ж, як можна было прадбачыць, ані Англія, ані Японія, ня гледзячы на падпісы іх у Вашынгтоне, ня толькі ня думаюць зьмяншаць свае флёты, але наадварот, канкуруючы з Амэрыкай на моры, будуюць новыя караблі. І вось, англійскі ўрад толькі-што рашуча адмовіўся ад учасьця ў новай канфэрэнцыі, якая гэткім чынам не адбудзецца.

У выніку гэтага і „пацыфічная“ амэрыканская буржуазія, якая мае меншы флёт, чым дазваляе ёй Вашынгтонская канфэрэнцыя, пачне таксама будаваць новыя караблі!..

### Балтыцкія рэспублікі і ССРР.

Ня гледзячы на націск з боку Англіі і Польшчы, якія працівіліся заключэньню паміж балтыцкімі рэспублікамі — паасобку — мірнага дагавору (аб узаемным ненападаньні) з ССРР, — фінляндзкі і эстонскі ўрады згадзіліся вясьці паасобку перагаворы з Масквой аб гэткіх дагаворах.

### Проціфашыстаўскі пераварот у Грэцыі.

У ноч з 22 на 23 жніўня гарнізон у сталіцы Грэцыі, Афінах, пад камандай ген. Конділіса збунтаваўся проці дыктатуры Пангалёса. Да бунту далучыўся і грэцкі флёт. Усе міністры разам з Пангалёсам арыштаваны. Усе палітычныя дзеячы і ваенныя пасаджаныя ў вастрогі Пангалёсам, звольнены. Утвораны новы часовы ўрад.

### Фашыстычныя маніфэстацыі ў Празе.

18-га г. м. адбыліся на „Славянскім Востраве“ ў Празе дэманстрацыі фашыстаў. Падтрымовывалі яны ген. Гайду і пратэставалі проці ўраду. Іхны паход па вуліцах гораду паліцыя разагнала.

Цікаўна, што, як і ў нас, фашысты дамагаліся тутка „сільнай улады“, абвесьцілі сябе „беспартыйнымі“ і г. далей.

### Забастоўка англійскіх вуглякопаў прадоўжываецца.

19-га г. м. адбылася канфэрэнцыя прадстаўнікоў вуглякопаў і капіталістаў. Канфэрэнцыя не дала ніякіх рэзультатаў. У паведамленьні, абвешчаным саюзам вуглякопаў, гаворыцца, што прычынай разрыву зьяўляецца прагавітасьць уласьнікаў, якія дамагаюцца прадаўжэньня рабочага дня і зьмяншэньня заработнай платы.

Саюз пастанавіў зьвярнуцца да міжнародавага пралетарыяту з просьбай далейшага падтрыманьня забастоўкі, ды склікаць зьезд прадстаўнікоў прафэсіянальных саюзаў усяго сьвету з мэтай абгавораньня палажэньня і спосабаў далейшай барацьбы.

Дзе-ні-дзе штрэйкбрэхеры пачалі зрываць забастоўку. Гэтак, у аднэй капальні (графства Lancashire) таўпа заатакавала паліцыю, якая бароне штрэйкбрэхераў.

### Ксяндзы ў Мэксыцы ідуць на ўступкі.

Канфлікт між духавенствам і ўрадам канчаецца перамогай ураду. Ксяндзы згаджаюцца ўжо пайсьці на ўступкі і спорныя справы перадаюць на разгляд судоў і народнага кангрэсу.

Апошнюю сваю дэцызію скажуць яны пасьля атрыманьня інструкцыяў з Рыму.

---

# З жыцьця „Грамады“.

### НОВЫЯ АРГАНІЗАЦЫІ.

У ніжэйпаданых мяйсцовасьцях з'арганізаваліся новыя Гурткі і выбраны Камітэты Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады:

120. 25./VIII. у вёсцы **Пяшчанік**, Гарадоцкае гм., Беластоцкага пав.

121. 1./VII. у вёсцы **Юшкевічы**, Мядзелькае гм., Пастаўскага пав.

122. 24./VII. у маёнт. **Навасёлкі**, Індурскае гм., Горадзенскага пав.

123. 1./VIII. у вёсцы **Мольнічы**, Гарадэчанскае гм., Наваградзкага пав.

124. 5./VIII. у вёсцы **Малажаны**, Докшыцае гм., Дзісенскага пав.

125. 1./VIII. у вёсцы **Залукі**, Гарадоцкае гм., Беластоцкага пав.

126. 1./VIII. у вёсцы **Навасады**, Ражанскае гм., Косаўскага пав.

127. 31./VII. у вёсцы **Канюхі**, Індурскае гм., Горадзенскага пав.

128. 31./VII. у м-ку **Індуры**, Індурскае гм., Горадзенскага пав.

129. 1./VIII. у м-ку **Ліноўцы**, Лашскае гм., Горадзенскага пав.

130. 1./VIII. у вёсцы **Пятроўшчына**, Гарадоцкае гм., Маладэчанскага пав.

131. 2./VIII. у вёсцы **Дровашы**, Гарадоцкае гм., Маладэчанскага пав.

132. 1./VIII. у вёсцы **Бакшты**, Гарадоцкае гм., Маладэчанскага пав.

133. 3./VIII. у вёсцы **Навасёлкі**, Гарадоцкае гм., Маладэчанскага пав.

134. 3./VIII. у вёсцы **Хамічы**, Казлоўскае гм., Слонімскага пав.

135. 1./VIII. у вёсцы **Плышаніца**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.

136. 1./VIII. у вёсцы **Квасавічы**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.

137. 2./VIII. у вёсцы **Рацкевічы**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.

138. 2./VIII. у вёсцы **Скураты**, Косаўскае гм., Косаўскага пав.

139. 2./VIII. у вёсцы **Макаршчына**, Пастаўскае гм., Пастаўскага пав.

140. 1./VIII. у вёсцы **Баброўня**, Скідэльскае гм., Горадзенскага пав.

141. 30./VII. у вёсцы **Альшанка**, Заблудаўскае гм., Беластоцкага пав.

142. 6./VIII. у вёсцы **Бухаўшчына**, Маладэчанскае гм., Вялейскага пав.

143. 31./VII. у вёсцы **Пузовічы**, Скідэльскае гм., Горадзенскага пав.

144. 2./VIII. у вёсцы **Козікі**, Борка-Гічыцкае гм., Косаўскага пав.

145. 2./VIII. у вёсцы **Серамовічы**, Воленскае гм., Бгранавіцкага пав.

146. 5./VIII. у вёсцы **Лыкавічы**, Ярэміцкае гм., Стаўпецкага пав.

147. 8./VIII. у вёсцы **Касьцені**, Чамерскае гм., Слонімскага пав.

148. 4./VIII. у вёсцы **Кайшоўкі**, Цырынскае гм., Наваградзкага пав.

149. 1./VIII. у вёсцы **Пагарэльцы**, Ярэміцкае гм., Стаўпецкага пав.

150. 6./VIII. у вёсцы **Краснае**, Карэліцкае гм., Наваградзкага пав.

151. 6./VIII. у вёсцы **Запольле**, Карэліцкае гм., Наваградзкага пав.

152. 2./VIII. у вёсцы **Нязбодзічы**, Ялоўскае гм., Ваўкавыскага пав.

153. 31./VII. у вёсцы **Магіляны**, Індурскае гм., Горадзенскага пав.

**Камітэты Гуртоў працуюць што-дня.**

### Павятовы зьезд Грамады ў Вялейцы.

У нядзелю 29 гэтага жніўня адбудзецца ў Вялейцы Павятовы Зьезд Белар. Сялян.-Работ. Грамады Вялейскага павету. Зьезд пачнецца ў 10 гадз. раніцы ў салі Вялейскае пажарнае стражы.

Парадак дня зьезду: 1) Справаздача паслоў Грамады аб працы ў Сойме і на правінцыі; 2) Справаздача з мейсц аб працы; 3) Арганізацыйныя справы; 4) Выбары Павятовага Камітэту і 5) Бягучыя справы.

На зьездзе абавязкава павінны быць: усе давераныя асобы, Камітэты Гурткоў Грамады і пажадана, каб былі ўсе сябры Грамады, маючыя ўжо на руках партыйныя білеты. Камітэты Гурткоў Грамады ў Вялейскім павеце абавязаны безадкладна апавясьціць усіх сваіх сяброў аб Зьездзе. Сябры зьезду павінны мець з сабой партыйныя білеты абавязкава і харчы на адзін дзень.

Кошты падарожы на зьезд пакрываюцца самімі ўчасьнікамі зьезду або Камітэтамі Гурткоў. **Толькі ў крайніх выпадках** могуць быць зьвернены выдаткі на праезд па чыгунцы сяброў Грамады з агульных сумаў Цэнтральнага Сэкрэтарыяту.

На зьездзе могуць быць прысутнымі і госьці па „запросінах“. Апошнія выдаюцца на зьездзе толькі па рэкамэндацыі сталых сяброў Грамады. Госьці рашаючага голасу на зьездзе ня маюць.

Ува ўсіх справах, датычачых Зьезду, зьвяртацца да мяйсцовага Камітэту Грамады ў Вялейцы — вуліца Слабодка № 40.

**Цантральны Сэкрэтарыят Грамады.**

### Павятовы зьезд Грамады ў Горадні адложаны.

З незалежных ад Цэнтральнага Сэкрэтарыяту і мясцовай арганізацыі „Грамады“ прычын — павятовы зьезд у Горадні, які меў адбыцца 22-га г. м. — адложаны на 2 тыдні (на 5-га верасьня).

### Павятовы зьезд „Грамады“ ў Паставах.

22-га г. м. адбыўся павятовы зьезд Беларускай Сялян.-Работ. Грамады у мястэчку Паставах. На зьезьдзе былі прысутны 105 сяброў і 96 гасьцей па запросінах. Ад Цэнтральнага Камітэту выступалі паслы Юры Сабалеўскі, Пётра Мятла і Сымон Рак-Міхайлоўскі. З тае прычыны, што рэзалюцыю першага зьезду ў Глыбокім мы падалі ў цэласьці, ды што ўсе яе пун-

кты былі прыняты і ў Паставах, спынімся толькі на новых момантах, якія былі там выстаўлены.

Пастаўскі зьезд даў тсчную ацэнку сучаснага палітычнага палажэньня, сцьвярдзіўшы, што ўлада Пілсудскага зьяўляецца ўладай абшарнікаў і капіталістаў. Зьезд уважае, што толькі работніцка сялянская ўлада зможа направіць палажэньне працоўных мас, і барацьбу за гэткую ўладу лічыць галоўнай задачай Грамады.

Зьезд зьвярнуў спэцыяльную ўвагу на абарону штодзенных інтарэсаў і змаганьне з згодніцкімі партыямі, як польскімі так і беларускімі.

Далей устаўлены пункт аб аддзяленьні царквы ад дзяржавы і скасаваньні выдаткаў казны на духавенства.

Зьезд выказаўся за скасаваньне палітычнай паліцыі (тайнікаў) і за звальненьне палітычных вязьняў.

Пастаўскі паветовы зьезд уважае, што Цэнтральны Сэкрэтарыят „Грамады" павінен згаварыцца з „Незалежнай Партыяй Хлопскай", каб сябры НПХ маглі свабодна ўваходзіць у склад „Грамады", як арганізацыі тэрыторыяльнай.

У паветовы камітэт выбраны 3 асобы, у тым адна жанчына.

# ХРОНІКА.

**„Аўтаномія" ваяводаў.** Гэтымі днямі адбыўся ў Вільні—пад старшынствам ваяводы Рачкевіча—зьезд усіх чатырох ваяводаў Заходняе Беларусі: віленскага, навагрудзкага, беластоцкага і палескага. Абгаварывалі на зьезьдзе справы рэарганізацыі адміністрацыі, аб адносінах да сэктантаў і праваслаўнае царквы.

Як відаць, ня гледзячы на „вцелене" да „мацежы", само жыцьцё прымушае варшаўскі ўрад разглядаць Заходнюю Беларусь, як зусім асобную краіну. З гэтае прычыны і дадзена тут асаблівая „аўтаномія"... для паноў ваяводаў!

**Школьная прынука.** Ад першага верасьня пад школьны прымус (абавязак вучыцца ў школе) падпадаюць—апрача старэйшых — такжа і дзеці, якія ўрадзіліся ў 1919 годзе.

**Канфэрэнцыя ў справе школьніцтва.** 26 гэтага траўня ў 8 гадзін вечара ў салі Літоўскага Клюбу мае адбыцца канфэрэнцыя прадстаўнікоў Таварыства Беларускае Школы, Літоўскага Культурна-Асьветнага Т-ва „Rytas", Цэнтральнага Жыдоўскага Асьветнага Камітэту і Абʼяднаньня жыдоўскіх школ Віленшчыны з прадстаўнікамі польскага грамадзянства. З боку польскага грамадзянства запрашаюцца п.п. паслы, сэнатары, прафэсары Віленскага Унівэрсытэту і сярэдніх школаў, дактары, адвакаты ды іншыя грамадзкія дзеячы, якія ня воража адносяцца да культурных інтарэсаў нацыянальных меншасьцяў Віленшчыны.

Канфэрэнцыя мае сваею мэтаю абазнаёміць паступовыя кругі польскага грамадзянства са станам і патрэбамі школьніцтва нацыянальных меншасьцяў Віленшчыны.

Таксама на канфэрэнцыю запрашаюцца прадстаўнікі беларускага, літоўскага і жыдоўскага грамадзянства.

**Міжпартыйны Камітэт дзеля змаганьня за звальненьне палітычных вязьняў** просіць паведаміць, што ён перанесены ў новае памяшчэньне — на Антокальскую вул. д. 43 кв. 3.

**Падзяка грамадзянам мястэчка Глыбокага** за 15 зл., прысланых для палітычных вязьняў. Грошы адданы ў Віленскі Міжпартыйны Камітэт дзеля барацьбы за звальненьне паліт. вязьняў.

**Камітэт Бел. Сял. Раб. Грамады ў Вільні.** 22 г. м. адбыліся арганізацыйныя сходзіны сяброў „Грамады" ў месьце Вільні. Прысутных было каля 20 чалавек, з таго большая палавіна—работнікі розных фахаў. Заснаваны Віленскі Камітэт Грамады і выбраны прэзыдыум.

Часова сэкрэтарыят памяшчаецца на Віленскай вуліцы 12, урадуе штодня ад 6—8 гадз. пасьля абеду.

**„Kurjer Wileński" ў ролі сьведомага ашуканца.** У Вільні 22 г. м. адбыўся сход сяброў Грамады. Аб гэтым была павядомлена адпаведная ўлада. Гэта не перашкодзіла органу „дэмакратаў" „Kurjeru Wileńsk.", маючаму вельмі добры зьвязак з усялякімі адміністрацыйнымі і паліцэйскімі установамі, ды які толькі ад іх мог даведацца аб сходзе, надрукаваць у № 193 высмактаную з пальца і сьвядома фальшывую вестку аб „вечы паслоў Бел. Сял. Работн. Грамады 22 г. м.".

Відаць, „Kurjer Wileński" хацеў гэтакім чынам пашкодзіць Грамадзе: патурбаваць дарма людзей і адбіць у іх ахвоту прыйсьці другі раз, калі веча запраўды будзе.

Выйшла, аднак, не саўсім так, як хацелі паны „Куовілецы". Некалькі людзей, прыйшоўшых на няістнуючае веча, — **запісаліся ў сябры „Грамады"!**

**Сход прадстаўнікоў прафэсіянальных саюзаў.** 22 г. м. адбыліся сходзіны прадстаўнікоў усіх пр. ф. саюзаў м. Вільні ў справе выбараў у Касу Хворых. — Н.П.С. (Niezależna Partja Socjalistyczna) ня прыслала з апанаваных ею праф. саюзаў выбарных дэлегатаў, а назначыла іх зьверху. Прадстаўніцтва ад левых прафэсіянальных Саюзаў Н.П.С., дзякуючы большасьці, усялякімі спосабамі старалася абмежаваць. Як даведваемся, у часе дыскусіі былі роблены гэтай партыі закіды, што яна—тэррорызуе работнікаў, пагражаючы ім Лукішскай турмой на выпадак, калі-б яны не пайшлі на павадзе НПС.

**ППС разбівае работніцкі рух.** У Вільні істнуе Акруговая Камісія прафэсіянальных саюзаў, які злучае ўсіх работнікаў бяз розьніцы фаху і палітычных пераканаўняў.

Апошнімі часамі віленская арганізацыя ППС стварыла другую акруговую камісію, зложаную з 4-х праф. саюзаў, якія знаходзяцца пад уплывам пэпэсаў. ППС хоча разваліць адзіны прафэсіянальны цэнтр, аслабіць адпорнасьць віленскага работніцкага руху проці замахаў капіталістаў і коштам здрады работніцкай клясы утрымаць свае ўплывы хаця сярод 4-х праф. саюзаў.

Варшаўская цэнтрале праф. саюзаў, якая знаходзіцца ў руках ППС, зацьвярдзіла новую акруговую камісію, хаця ня мела на гэта, паводлуг статуту, права.

**Безработцьце расьце.** Безработцьце ў Вільні, якое крыху было зьменшылася ў сувязі з адыходам часьці безработных у вёскі—на гаспадарчые работы, ізноў пачынае расьці ў сувязі з ліквідацыяй фабрык у месьцы. Сьледам за ліквідацыяй фабрык дрэўнае тканіны, пачалі ліквідавацца шкляныя гуты. Надовячы зьліквідавалася адна гута, выкінуўшы на брук каля 200 работнікаў. Спадзяюцца спыненьня працы і ў другіх.

**Ня трывожце буржуазнага сумленьня!** Каб паном, якія жывуць на найлепшых вуліцах у цэнтры м. Вільні, ня муляла вачэй бедната—жабракі, камандант паліцыі віленскае акругі забараніў жабраваць у цэнтры места, пагражаючы інакш арыштам. Бедакі хай просяць у бедакоў—на акраінах гораду,—а то іх від на лепшых вуліцах сярод „чыстае" публікі дужа няпрыемны для панскага вока.

**Сутычкі насяленьня з пагранічнікамі.** „Rzeczpospolita" ў № 229 наказуе, што на пагранічны з Літвой было некалькі крывавых сутычак паміж насяленьнем і пагранічнікамі, у якіх сярод апошніх былі ахвяры. Скольні-ж было ахвяр на боку насяленьня,—аб гэтым газэта ня кажа...

Паводле тэй-жа газэты, у Сямятычах,—знача, на беларускай тэрыторыі,—некалькі сялян напалі на плютановага корпусу пагранічнікаў. Сялян арыштавалі і аддалі пад суд. Што выклікала гэткі крок сялян, аб гэтым газэта „дыпляматычна" ўмаўчвае!

**Б. паліцыянты—сябры разбойніцкае банды.** У чацьвер, 26 жніўня, у віленскім апэляцыйным судзе мае разглядацца справа былых паліцыянтаў з пагранічча Ленартоўскага, Борэйкі, Гэйбы, Мужыла, Славэцкага і інш. Усе яны—пасьля зрэдукаваньня іх з прычыны замены на граніцы паліцыі войскам — утварылі разбойніцкую банду пад відам „паўстанчае арганізацыі" і рабілі сыстэматычныя рабунковыя напады, агідна гвалтуючы пры гэтым жанчын.

Вось, якіх „абаронцаў правапарадку" трымалі на службе ў паліцыі!

**Пашпарты выдаваціму́ць войты.** Гміннім войтам мае быць дадзена права выдаваньня пашпартоў жыхарам іх гмінаў, дзеля чаго дагэтуль трэба было зварачацца да старостаў.

**Афіцыяльны курс грошы на 24-га жніўня.** Даляр—8 зл. 97 гр. Залаты рубель — 4 зл. 61 гр. 24. VIII на чорнай біржы ў Вільні за даляр плацілі 8,97. Зал. руб. 4,63. Чырвонец 44.

## Разʼясьненьне.

У № 6 газ. "Народная Справа" было зьмешчана паведамленьне (стыпэндыі для беларускіх вучняў) Галоўнае Управы Т-ва Беларускае Школы аб тым, што ў 1926—1927 школьным годзе, пры Віленскай Беларускай Гімназіі адкрываюцца 15 стыпэндыяў для бяднейшых, але здольных да навукі вучняў-хлапцоў.

Галоўная Управа гэтым разʼясьняе, што вышэйадзначаныя стыпэндыі вызначаны толькі для вучняў **ПЕРШАЕ КЛЯСЫ.**

**Галоўная Управа Т-ва Бел. Шк.**

# Карэспандэнцыі.

### Далейшы развал ППС.

(Піншчына).

Мы ніжэйпадпісаныя сябры ППС уступілі ў гэтую партыю таму, што гэтая партыя сваею праграмаю выдзялялася сярод другіх партыяў. Але цяпер мы пераканаліся, што яна йдзе разам з абшарнікамі і капіталістамі і гняце сялян і рабочых і таму-та выходзім з яе і ўступаем у сваю партыю — Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду, якая шчыра бароніць сялянскія справы.

Заклікаем усіх шчырых пэпэсацаў пайсьці за нашым прыкладам!

Няхай жыве Беларуская Сялянска-Работніцкая Грамада!

Сымон Анцэманюк, Міхал Віднічук і Іван Надавец, (сяляне в. Мокніца, Марачанскай гм., Пінскага пав.).

### Сьмялей!

(М. Малеч, Пружанскага пав.).

30-га ліпня панясьлі ў нас на пастарунак паліцыі ў Мальчы паведамленьне да старосты аб меўшымся быць сходзе Грамады гэтага месяца. Якраз у тую пару ня было на пастарунку каманданта; а дзяржаўны паліцыянт адмовіўся пакінтаваць прыйма паведамленьня, сказаўшы прысьці пазьней, як будзе камандант. Заходзяць нашы людзі ўжо а 5 гадзіне ўвечары—аж таго дзяжурнага ўжо ня было, але сядзелі два іншых, на твары ў якіх выразна здзіўлялася зьдзіўленьне. Праз увесь час Малецкі пастарунак пры помачы шпікоў старанна заглушаў усялякія думкі аб арганізацыі ды трымаў пад страхам нашых жыхароў, — а тут сам чалавек прыходзіць і паведамляе аб істнаваньні гуртка Беларускай Грамады. І ад гэтых двох паліцыянтаў пачулі тое самае; яны сказалі пачакаць, пакуль прыйдзе камандант. Зноў заходзяць людзі трохі пазьней, аж адзін з паліцыянтаў сказаў, што быў тут „застэмпца" каманданта Слонко і сказаў, што дзеля таго, што гэта справа скіравана да пана Старосты, то ён прыняць ня можа, ня меўшы распараджэньня і „што для нас усё зрабіў з вялікай прыемнасьцю". Відаць было, што гэты „застэмпца" сумысьля адцягіваў.

У аўторак наша паліцыя ня мела праз цэлы дзень спакою,—лазіла па вёсцы і мястэчку даведвацся, ці быў гэты сход, а як толькі наш прадстаўнік пры́шоў на абед дамоў, адразу зьявіўся да мяне паліцыянт № 1091 пачаў дамагацца даць яму знаць, хто кіруе гуртком. Увечары па 8-й гадз., як толькі павяча-

# У вастрозе.

Раз—два—тры — чатыры — пяць... Раз — два—тры—чатыры—пяць...

Пяць крокаў ад дзьвярэй да вакна і пяць крокаў назад—доўгая, штодзённая, бясконцая падарожа.

Дні ідуць за днямі, падобныя адзін да аднаго, як капелькі даждзу, што сплываюць на шыбах майго вакенца. І шмат гэткіх дзён ужо засталося за мной, і няма ведама, колькі яшчэ гэткіх дзён наперадзі,—бо яшчэ ня было суда.

Więzienie prewencyjne!..

Раз—два—тры—чатыры — пяць... Узад і ўперад, узад і ўперад — праз цалюсенькі дзень... Гэтай манатоннай падарожай па камеры хочацца забіць усе панурыя думкі, якія ціснуцца ў галаву, хочацца змарыцца фізычна, каб зьмеркам легчы на сяньніку і правесьці 6—7 гадзін у сонным забыцьці.

Кніжкі ніякае няма, папера і алавік забаронены, дык няма што: трэба толькі рабіць сваю нудную падарожу па невясёлым шляху—ад вакна да дзьвярэй, ад дзьвярэй да вакна...

Чутно на калідоры крокі, лязгаюць ключы ў замках, прыбліжаюцца ўжо да маіх дзьвярэй, трэба затрымацца на сярэдзіне.

— Baczność!

Гэта прайшла „паверка". Дзень скончаны. Можна класьціся спаць. Ох, каб хутчэй сон прыйшоў!.. А заўтра ізноў — дзень падобны да дня, як дзьве капелькі вады...

Крышу на вакончыку сухі хлеб, а верабʼі прылятаюць і дзяўбуць яго. А каб аднаго спаймаць і прыручыць? Будзе весялей, маючы пры сабе таварыша ндзолі.

А трудна спаймаць асьцярожную птушку!

У мяне ёсьць доўгая моцная нітка. Я крыху адчыняю вакно, каб птушкі маглі прабрацца ўсярэдзіну, прывязваю нітку да вакна і, трымаючы другі яе канец у руцэ, стаю прытаіўшыся ў кутку каля дзьвярэй і чакаю. Памалу зьяўляюцца верабʼі. Асьцярожна, аглядаючыся дзяўбуць. Але хлеба сягоньня мала накрышана. Адна сьмялейшая птушка, азіраючыся на ўсе бакі, скача ўсё бліжэй ды бліжэй. Ужо праскокнула праз шчыліну. Я пацягнуў за нітку. Вакно зачынілася. Верабʼі з шумам фыркнулі з вакна. Застаўся толькі адзін з гэтага боку ваконца і пачаў біцца аб шыбу, стараючыся вырвацца на волю.

Дарма.

— Jesteś więźniem!—так як і я.

Не ўдалося мне прыручыць птушку. Схопленая ў рукі, білася крыльлямі, баранілася дзюбкай, кідаючы трывожны пагляд ува ўсе бакі. Выпушчаная з рукі, білася аб ваконца, хочучы праз шыбу прабіцца на волю. Калі запалілі ў камеры электрычнасьць, я, зьлітаваўшыся над птушкай, адчыніў вакно, каб выпусьціць яе; але яна, бачучы ў вакне цемру, пад уплывам оптычнай манлівасьці, білася галавой аб белыя сьцены камеры, думаючы, што сьценка—гэта прастор.

Я нецярпліва чакаў, калі пагасяць электрычнасьць. Птушыныя мукі не давалі мне супакою. Я прабаваў закрыць сабе галаву коўдрай, але мукі бедная, кволага, безбароннага стварэньня не давалі мне заснуць. Урэшце сьвятло пагасла, і верабей, прытуліўшыся недзе на полачцы, заснуў. Тады заснуў і я.

Ледзь золак, я прачнуўся. Збудзіў мяне шум; які рабіў мой палонны, бʼючыся з новымі сіламі аб прасьвятлеўшае вакно камеры.

Я адчыніў вакно.

Птушка з радасным піскам выляцела з камеры... Хай ляціць.

Раз—два—тры—чатыры—пяць...

Ізноў я адзін.

Ізноў бʼюся, як тая птушка, ад сьценкі да сьценкі з тэй толькі розьніцай, што я маю сьвядомасьць сваёго бясьсільля.

Загрымелі жалезныя засовы. Праз дзіру ў дзьвярох прасунулі мне гаршчок з кіпяткам. Трэба засыпаць чай. Ёсьць крыху цукру. Зараз пасьнедаю...

Раней трэба пагуляць крыху.

Раз—два—тры—чатыры—пяць...

**С. Маснарас.**

раў гэты чалавек і хацеў класьціся спаць, прышоў паліцыянт Охнік і прасіў ісьці з ім на пастарунак, гаворачы, што прыехаў хтось з староства і хоча пайнфармаваць яго, як тварыць сход і пісаць паведамленьне аб ім. Як ён прышоў на пастарунак, то гэты пан „зэ староства" (ведама які!) падаў крэсла і прасіў „сядаць". Пачаў ён інфармаваць, дзе і як тварыць сходы і г. д., адносіны яго былі вельмі „ласкавы", гаварыў ён доўга, — заданьнем яго было, можа, нешта іншае, але-ж бачыць, што яго гутарка так ня цікавіць нашага прадстаўніка, што ён пачаў драмаць, пазволіў яму ісьці дамоў.

Цяпер мы бачым як старанна нам ставяць калкі ў калёсы нашага аб'яднаньня ў гуртку і хочуць запужаць яшчэ гарэй, нашага ўжо і так запужанага селяніна, але-ж мы ня баімося іх і пасіле сваей вядзем сваю працу. Многа ўжо ў нас ёсьць сяброў, многа запісалася і яшчэ многа маюць ахвоту запісацца.

Арганізуйма сяляне Пружанскага павету, гуртоў кожнай нашай вёсцы. **Мелеш.**

### Шпік—злодзей.

(в. Шэні, Пружанскага пав.).

Усім нашым сялянам добра ведама прозьвішча Малашкевіча, сел. з вёскі Ляхі, які ўславіўся сваімі зладзейскімі паступкамі. У селяніна в. Чалея выцягнуў з кішаня грошы, за што мусіў сядзець за кару ў Пружанскім вастрозе. Гэты і яму падобныя выпадкі здараліся часта, апошнімі часамі Малашкевічу „ня ручыла", бо заўсёды яго лавілі на праступках і саджалі ў вастрог, дзеля чаго ён пастанавіў паступіць у дэфэнзыву, дзе яго прынялі. Праслужыў штосьці 2 ці 3 месяцы. Але нядаўна зноў Малашкевіч перайшоў з лаўкі абвінавачываючага на лаўку падсуднага — гэтакім чынам. У свайго блізкага сябры, які дастаў з Амэрыкі грошы, выцягнуў штосьці 50 ці 70 даляраў. Яго сябрук ў хуткім часе заўважыў нястачу грошаў і зьвярнуўся да паліцыі, якая падчас вобыску ў Малашкевіча знайшла 30 дал., рэшту „wywiadowca" патрапіў дзесьці прасьвістаць. Пана „выведоўцу" арыштавалі і пасадзілі ў вастрог. Справа гэтая мае быць разгледжана судом. **„Плюйна"**

### Як урадоўцы гавораць з сялянамі.

(Баранавіцкі павет).

Нядаўна прыяжджаў да нас з Баранавіч зямельны камісар з загадам парэзаць зямлю на хутары. Вечарам склікаў солтыс сход, на якім камісар дақазываў людзям выгады і карысьць хутароў.

Сяляне слухалі ды згаджаліся, але некалькі заўважыла, што патрэбны былі-б прырэзкі, бо зямлі мала.—„Камуністу толькі патрэбны прырэзкі", адказаў на гэта панок.

Цікаўна: а каб сам гэтак жыў з 2 дзесяцінах наш пан камісар? Пэўна-ж, дамагаўся-б прырэзак!

Солтыс пачаў нешта шаптаць камісару, дык людзі ня вытрывалі і крыкнулі: „не падлізывайся"!

Таго толькі было і трэба нашаму „дабрадзею". Зароў ён на ўсю хату: „пратакол! Бандыты, Вам толькі ў Совдэпіі жыць, я Вас навучу, дурні!", і г. д.

Вось, як гаспадаруюць і абходзяцца з людзьмі ў нас урадоўцы. **Панрыўджаны.**

### Ахвяры вайны.

(Вёска Ахонава, Дзятлаўскай гм. Навагр. павету).

Сусьветная вайна, якая прайшла па ўсей тэрыторыі Зах. Бел., зруйнаваўшы край, пакалечыўшы тысячы людзей і пакінуўшы па сабе на нашых палёх шмат выбуховых матэрыялаў, яшчэ і па гэты час дзе-нідзе бярэ сабе ахвяры.

Гэтак 31. VII. 26 г. пастухі вёскі Ахонава, Дзятлаўскай гміны, Наваградзкага пав. — Пеця Бондар 14 гадоў, Саша Лапата — 16 г., Сьцяпан Уліта—16 г., Грыша Чыжэвіч—15 г. і Арсень Лапейка—10 г., пасучы каровы недалёка ад вёскі, знайшлі нейкую „штучку" і пачалі яе круціць. Зрабіўся ўзрыў і чацьвёра дзяцей былі забіты на месцы, а Сьцяпан Уліта быў недзе збоку, дык астаўся жывы, атрымаўшы 31 рану. Смутны быў від, гледзячы на гэтых маладзя бязьвінных ахвяраў. Усе яны былі сыны ўдоваў, у якіх была на іх уся надзея ў будучыне.

Сьвяты супакой Вам бязьвінныя ахвяры!

Вайну вялі дзеля сваіх інтарэсаў паны, вайна зруйнавала наш край, пабіла людзей ды цяпер яшчэ ад яе церпім. **Я. Сьліч.**

### Што ў нас робіцца.

(Маладэчанскі пав.).

У нашай Ракаўскай гміне пануе цяпер тыпічны сучасны войт—пан Эсман. Вясной гэтага году нашым „панам і богам"—Стаўпецкім старастам, ён—Эсман—быў „прысланы ў войты", як старшы асаднік з маёнтку Адамарына. Пан войт Эсман, як капітан рэзэрвы, лічыцца „добрай маральнасьці". Напрыклад, падатковае пытаньне ён разьбірае вось як: У маёнтку Бакачы, паноў Гурскіх была вялікая зацяжка падаткаў ў некалькі тысячаў злотых. Быў гэты маёнтак апісаны за падаткі, але п. Эсман падскочыў і выручыў. Зрабіўшы пратакол аб беднасьці паноў Гурскіх і напісаўшы ў гэтым пратаколе, што трэцяя частка маёнтку гэта „няўжыткі", другая трацiна пад лесам, а трэцюю чуць не ўсю „прадалі Гурскія засульскаму войту — Жаўнаркевічу", пан войт выратаваў гэткім чынам Гурскіх. Для вёскі-ж ён мае трох, калі ня болей, сэквэстратараў, абавязак якіх драць скуру з селяніна, як лазу на лапці. У вёску сам рэдка едзе, бо ня мае часу за панскімі патрэбамі, дый у вёсцы і бяз яго добра распараджаюцца паны солтысы з сэквэстратарамі. Якія ў іх парадкі, усім ведома: за сваю турботу забіраюць і апошнюю вопратку, бо яны маюць права браць з кожнага селяніна чацьвертую частку ўсяго падатку, які не аплочаны ў час. Каб селянін ня мог пажаліцца на сваю нядолю, на іх правa, дык яны патрэбавалі ад сялян падпісаў аб згодзе на падатковых лістах. Солтысы Крывіцкай грамады—Выростак і Залескай—Рымша, сабраўшы 8 га жніўня сход, трэбавалі ад сялян тых подпісаў, але сяляне не паддаліся іх ашуканству і не падпісалі тых сьпіскаў. Сьпіскі былі зроблены ў „ужэндзе" гміны. Калі сяляне праверылі гэтыя новыя сьпіскі з старымі, то найшлі многа пераборaў. Напрыклад, у селяніна з вёскі Крачаўцы—Паляшука ўзята 5 злоты лішніх. Гэткія ў нас справы. **Неадзіноні.**

### Кідаецца на людзей.

(Лідзкі павет).

Вёска Агароднікі вядзе спор з суседам-абшарнікам (фамілія Столя) аб сушню. Стаіць яна на самай граніцы, і абшарнік даказывае, што ўваходзіць на ягоную зямлю.

Некалькі часу назад абшарнік прыслаў у вёску ляснiка і паліцыянта (№ 1177) у гэтай справе. Вось як трымаў сябе паліцыянт: „Бальшавікі" крыкнуў, ён увайшоўшы ў вёску, „дзе солтыс"? Спаткаўшыся з солтысам, загадаў: „за 15 мінут мае быць скліканы сход", „хто ня прыйдзе —15 зл. штрафу".

На сходзе паліцыянт пачаў запісываць усіх прысутных, глядзець, ці каго няма. Калі адзін селянін заўважыў: „перапісываць нас ня трэба, мы і так здаровыя"—вельмі гэта нумару 1177 — не спадабалася. „Бальшавікі, усіх вас пастраляць трэба! Маўчаць, а то адашлю ў экспазытуру", крычаў ён.

Слухаць лаянак паліцыянта ніхто не хацеў, і сяляне пачалі патроху расходзіцца, заявіўшы аб гэтым пану № 1177.

Узноў скандал, узноў лаянкі; сабраўшыся проста так і сказалі: „мы не на тое сабраліся, каб Вы нас лаялі і гразілі".

Паліцыянт супакоіўся, і сход адбыўся. Ня можна ніколі пазваляць сесьці сабе на карак! **К. Бяда.**

### Нам патрэба сваё права.

(м. Каз'яны, пав. Браслаўкі).

Жывець у Каз'янах селянін Казімір Адамовіч. Чалавек ён бедны, зямлі мае тры дзесяціны. У 1918 годзе вярнуўся з палону і не знайшоў сваей хаты—усё было зьнішчана вайной! Памаленьку пачаў адбудовывацца; з трох дзесяцін не разжывешся,—работнік адзін, а сям'і—пяцьць душ.

Жыў бяз хлеба, бо на самыя падаткі ўсё ішло, а тут яшчэ трэба было будаваць хату. У 1925 годзе гміна забрала ягоную хату пад школу і абяцала плаціць за гэта грошы. Селянін і рад, ёсьць зарабатак. Запраўды палавіну грошаў далі яму адразу. Але праўшоў школьны год, настала вясна—найстрашнейшая пара для мужыка. Хлеба няма, бульбы няма. Адамовіч пайшоў у гміну прасіць другую палавіну належнай яму аплаты. А там сядзяць ужо другі войт і, хаця кантракт быў зроблены з гмінай, — не дае грошаў. Наводзяць справкі, адсылаюць да вучыцеля, а вучыцель узноў да гміны,—і так некалькі разоў. Нарэшце войт абяцае сам пагаварыць з вучыцелем; узноў цягнецца доўгі час, а грошаў як няма, так няма.

Адамовіч падаў заяву Старасьце. Войт вельмі моцна зазлаваўся, кажа: „ты на мяне жалішся, даеш жалабу,—дык пагледзім!" І запраўды: заява недзе ляжыць у Старасты, а спагнаць тое, што належыць, ніяк нельга!

Каб сяляне мелі сваіх сэквэстатараў, ды маглі зрабіць ліцытацыю гміны, як тая ліцытуе вёскі! Але-ж такое ўлады ня маема, толькі паны ды іхныя ўрады маюць гэтакае права.

Нам трэба дабівацца свайго работніцка-сялянскага права, інакш нічога ня будзе! **А. К.**

### Нам пішуць з вёскі што:

✕ Судзьдзя Халява засудзіў селяніна Паула Ступакевіча з в. Міжэва, Ваўкавыскага пав., на 185 зл. кары за тое, што яго карова ўбегла ў стадолу абшарніка Макарэвіча і скубнула сена. А сама карова варта 100 зл.

✕ Селянін Каладзінскі з в. Косьці, Юрацішскай гм., Валожынскага пав., лячыўся ў бальніцы, а пасьля патрэбавалі плату за лекі. Селянін пайшоў зыскваць зароблены грошы, а заступнік войта К. Носуль прадаў яго карову. Ані сяляне, ані жыды не хацелі карыстацца з няшчасьця свайго брата, а паліцыянт Саленга забраў карову за 100 зл., тады, як яна варта 200 зл. Пасьля селянін, зыскаўшы грошы, прасіўся і маліўся, каб аддалі карову, даючы яшчэ 20 зл., якія прапілі войт з паліцыянтам, але не аддалі. Малыя дзеці засталіся без малака.

# КАТАЛЁГ

**Беларускае Кнігарні Беларускага Выдавецкага Таварыства ў Вільні, Вострабрамская вул. № 1.**

## I—Б. Школьны аддзел:

1. **Я. Лёсік.** Практычная Граматыка I ч. Выд. Б. К. В. Т-ва „Адраджэньне". Менск, 1922 г.
2. **Я. Лёсік.** Граматыка беларускае мовы. Фонэтыка. Выд аўтара. Менск, 1926 г. Ц. 75 к.
3. **Я. Лёсік.** Сінтаксіс Бел. мовы. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 1 р. 25 к.
4. **Я. Лёсік.** Беларускі правапіс. 3-е выд. Д. В. Б. Менск, 1926 г. Ц. 60 к.
5. **Я. Лёсік.** Пачатковая Граматыка. 3-е выд. Д. В. Б. Менск, 1926 г. Ц. 55 к.
6. **М. Байкоў, С. Некрышэвіч і М. Баграновіч.** Наша сіла. Ніва да машына. Лемантар для дарослых. Выд. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 20 к.
7. **М. І. Некрашэвіч.** Жыцьцё і праца. Падручная рабочая кніга па бел. літэратуры для прафтэхнічных школ. Д. В. Б. Менск, 1926 г. Ц. 1 р. 50 к.
8. **Самковіч, Пратасэвіч, Гарбацэвіч.** Наш сьцяг. Чытанка для 4-га году навуч. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 1 р. 50 к.
9. **І. Мазур і К. Шапялевіч.** Чырвоная Беларусь. Чытанка для 3-га году. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 1 р.
10. **А. Федасеніна і Я. Сьцяпанаў.** Мэтадычныя ўвагі да лемантара „Чырвоная Зьмена". Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 30 к.
11. **А. Федасеніна.** Чырвоная Зьмена. Першая пасьля лемантара кніга для чытаньня. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 40 к.
12. **С. Некрашэвіч.** Беларускі лемантар. Выд. 2-е з малюнкамі. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 20 к.
13. **С. Некрашэвіч.** Роднае слова. Частка II-я, выд. 4-е. Д.В.Б. Менск, 1925 г. Ц. 40 к.
14. **І. Самковіч і І. Пратасэвіч.** Родныя шляхі. Літэратурныя выпісы для V і VI кл. сямёхгодкі з малюнкамі. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 2 руб.
15. **Гарэцкі, Дзяржынскі, Каравай.** Выпісы з беларускае літэратуры, частка I. 1) Вусная народная творчасьць; 2) Старадаўнае пісьменства. Д. В. Б. Менск, 1926 г. Ц. 1 р. 80 к.
16. **М. Гарэцкі.** Выпісы з беларускае літэратуры. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 2 р.
17. **Праф. Н. А. Янчук.** Нарысы па гісторыі Беларускае літэратуры. Старадаўны пэрыяд. Б.К.В. Т-ва „Адраджэньне". Менск, 1922 г.
18. **А. В. Багдановіч.** Новая Беларуская Літэратура. Выд. Віцеб. Акруг. Т-ва Краязнаўства. Віцебск, 1925 г.
19. **М. Лойка.** Першыя крокі ў матэматыцы. Ч. I. Дз. Выд. Масква—1925—Ленінград. Ц. 30 к.
20. **М. Лойка.** Першыя крокі ў матэматыцы. Ч. II. Д. В. Б. Менск, 1925 г.
21. **М. Лойка.** Першыя крокі ў матэматыцы. Частка III-я з малюнкамі. Д. В. Б. Менск.
22. Цыгэльман. Арытмэтыка.
23. **К. А. Цыгэльман.** Асноўныя пачаткі арытмэтыкі. Выд. Нав. Літ. Адз. Каміс. Асьветы. Бэрлін, 1922 г. Ц. 60 к.
24. **Шапашнікаў і Вальцаў.** Арытмэтычны задачнік. Б. К. В. Т-ва „Адраджэньне". Менск, 1922 г.
25. **С. Валасковіч і Т. Лукашэвіч.** Зборнік арытмэтычных задач. Ч. I.
26. **С. Валасковіч і Т. Лукашэвіч.** Зборнік арытмэтычных задач. Ч. II. Б. К. В. Т-ва „Адраджэньне", Менск, 1920 г.
27. **Т. Лукашэвіч і С. Валасковіч.** Б. К. В. Т-ва „Адраджэньне". Менск, 1922 г.
28. **А. Круталевіч.** Альгэбра Ч. I. Выд. Нав.-Літ. Аддз. Нарком. Б. С. С. Бэрлін, 1922 г. Ц. 60 к.
29. **А. Круталевіч.** Альгэбра ч. II-я. Выд. Дз. Выд. Масква—1924—Ленінград. Ц. 1 р. 50 к.
30. **Ф. Мікельсар.** Пачатковая геамэтрыя з малюнкамі. Дз. В. Масква—1924—Ленінград. Ц. 50 к.
31. **А. Астраб.** Курс дасьледнай геамэтрыі. Індукцыйна-Лабараторны мэтод выкладаньня.
32. **А. Астраб.** Мэтрычная сыстэма мерак у параўнаньні з расейскімі меркамі (табліца).
33. **У. Пічэта.** Гісторыя Беларусі ад старадаўных часоў да Люблінскай вуніі. Дз. Выд. Масква—Ленінград 1924 г. Ц. 90 к.
34. **Даўнар Запольскі.** Гісторыя Беларусі.
35. **У. Ігнатоўскі.** Кароткі Нарыс Гісторыі Беларусі.
36. **У. Ігнатоўскі.** Гісторыя Беларусі ў XIX в. і ў пач. XX в. Д.В.Б. Менск, 1925 г. Ц. 1 р. 50 к.
37. **М. Грамыка.** Пачатковая географія. Д.В.Б. Менск, 1925 г. Ц. 45 к.
38. **М. Азбукін.** Географія Эўропы. Дз. Выд. Масква—1924—Ленінград. Ц. 2 р. 50 к.
39. **М. Азбукін і А. Смоліч.** Географія па-за эўрапейскіх краёў.
40. **Праф. П. Г. Тімафееў.** Кароткі Курс эканамічнае географіі С. С. С. Р. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 70 к.
41. **Л. Любімаў.** Палітычная Эканом. Пачатковы курс. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 60 к.
42. **М. І. Перэльман.** Новыя і старыя меркі. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 8 к.
43. **М. І. Перэльман.** Праграмы III—VII г. г. навучаньня сямёх гадовае школы. Нар. Кам. Асьв. Менск, 1924 г. Ц. 30 к.
44. **М. І. Перэльман.** Беларуская разразная азбука.
45. **І. Траяноўскі.** Курс прыродазнаўства ч. I. Паветра. Вада. Зямля. Д. В. Б. Менск, 1925 г. Ц. 50 к.
46. **І. Траяноўскі.** Курс прыродазнаўства ч. II-я. Расьліна і яе жыцьцё.
47. **Н. Кашын.** Фізыка ч. I. Першая ступень. Д. В. Масква—1924Ленінград. Ц. 1 р. 50 к.
48. **Н. Кашын.** Фізыка ч. II. Першая ступень. Д. В. Масква—1924—Ленінград. Ц. 1 р. 85 к.

# ЯК ДАМАГАЦЦА БЕЛАРУСКАЙ УРАДОВАЙ ШКОЛЫ

**на падставе ўставу ад 31. VII. 1924 г. і распараджэньня Мін. Рэл. Спраў і Публ. Асьветы ад 7. I. 1925 г.**

## Закон аб арганізацыі беларускага шкальніцтва

**з дня 31. I. 1924 г. ўхвалены Соймам 9. VII. 1924 г. (Выпіска).**

**Арт. 3.** У пачаткавых урадавых школах, якія знаходзяцца ў гмінах, дзе ёсьць 25 проц. насяленьня беларусаў, на ўрадова сцьверджанае жаданьне бацькоў 40 дзяцей—беларускай народнасьці, якія належаць да аднаго школьнага вокругу, забясьпечана ім будзе навука ў роднай матчынай мове.

Калі ў дадзеным школьным вокругу няма 40 дзяцей, бацькі якіх зажадалі-б навукі ў роднай мове беларускай, выкладовай мовай у школе ёсьць мова ўрадовая (польская). Калі-ж у дадзеным школьным вокрузе побач з бацькамі, якія жадаюць для сваіх дзяцей навукі ў мове беларускай, ёсьць ня менш прынамсі як 20 дзяцей, бацькі якіх жадаюць навукі ў мове ўрадовай, выкладаньне тады вядзецца ў дзьвюх мовах з тым, што палавіна лекцыяў вызначаецца на навуку ў мове беларускай; калі-ж у дадзеным вокрузе няма 20 дзяцей, бацькі якіх жадаюць навукі ў мове ўрадовай,—**мовай выкладовай ёсьць мова беларуская.**

Істнуючыя ў адным вокрузе паасобныя школы з мовай выкладовай польскай і з мовай выкладовай беларускай будуць па магчымасьці злучаны ў адну школу супольную — дзьвюх-моўную.

**Арт. 4.** У школах пачаткавых 1, 2 і 3 клясовых, так прыватных, як і ўрадовых, з моваю выкладоваю няпольскаю, абавязкава ёсьць навучаньне мовы ўрадовае, каб запэўціць веду гэтае мовы ў слове і пісьме, патрэбную для мэтаў практычных.

У школах пачаткавых 4, 5. 6 і 7 клясовых, так прыватных, як і ўрадовых, з моваю выкладовою няпольскаю, абавязкава вядзецца папольску навучаньне мовы ўрадовае, польскай гісторыі і навукі аб сучаснай Польшчы так, каб была запэўнена веда іх дзеля пераходу вучняў у школы сярэднія агульна-адукацыйныя з мовай выкладовай польскай, або дзьвёх моўныя.

### Выясьненьне 3 арт.

**I. Дзе мусіць быць беларуская школа..**

Згодна з арт. 3 закона аб беларускіх школах з 31-га ліпня 1924 г., беларуская ўрадовая школа павінна быць адчынена ўладаю там, дзе сярод насяленьня ёсьць ня менш 25% (25 процантаў) беларусаў і дзе гэтага зажадаюць бацькі ня менш як ад 40 дзяцей у школьным веку.

Гэта адносіцца да Наваградзкага ваяводзтва (паветы: Валожынскі, Стаўпецкі, Лідзкі, Наваградзкі. Нясьвіжскі і Слонімскі), Палескага ваяводзтва (паветы: Лунінецкі, Пінскі, Косаўскі. Пружанскі, Драгічынскі. Кобрынскі, Столінскі і Берасьцейскі), Віленскага вокругу (паветы: Сьвянцянскі, Дзісьненскі, Дунілавіцкі, Вялейскі. Ашмянскі, Троцка-Віленскі і Брэскаўскі) і з Беластоцкага ваяводзтва (паветы: Гарадзенскі і Ваўкавыскі).

**Увага**: Закон гэты ня мае сілы ў паветах: Беластоцкім. Бельскім і Сакольскім.

**2) Як урадова сцьвярджаецца жаданьне бацькоў.**

Кожын бацька, які жадае, каб яго дзіця вучылася ў беларускай школе, або матка (калі бацька памёр ці не выпаўняе бацкоўскай улады), або праўны апякун (калі бацька й матка ня жывуць ці не выпаўняюць бацькоўскай улады) падае свайму павятоваму Школьнаму Інспэктару асобна ад сябе дэклярацыю з уласнаручным подпісам, засьведчаны гмінаю, Старостам, Міравым Судзьдзёю ці Натарыусам. (Форма дэклярацыі глядзі ў газ. „Беларуская Доля“ № 7).

**3) У якім выпадку адчыніцца баларуская ўрадовая школа.**

Калі ў школьным вокрузе (гэта значыць ў аднэй вялікай вёсцы ці некалькіх малых вёсках) няма ніякай школы, і бацькі пададуць Школьнаму Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 40 вучняў, што жадаюць вучыць сваіх дзяцей ў беларускай школе, а адначасна зусім ня знойдзецца бацькоў, ці іх будзе меньш, як на 20 дзяцей, што жадаюць вучыць сваіх дзяцей у польскай школе, то ўлада мусіць адчыніць у гэтым школьным вокрузе беларускую школу.

**4) У якім выпадку ўрадовая польская школа ператвараецца ў беларускую.**

Калі ў вёсцы ўжо істнуе польская ўрадовая школа, а бацькі пададуць Школьнаму Інспэктару дэклярацыяў ня менш як 20 вучняў, што жадаюць вучыць сваіх дзяцей у беларускай школе, то ўлада ў гэтай вёсцы мусіць ператварыць польскую школу ў беларускую.

**5) У якіх выпадках можа быць дзьвёх-моўная (двуязычная) школа (польска-беларуская), у якой палова гадзін навукі выкладаюцца папольску, а палавіна пабеларуску.**

1. Калі ў тэй ці іншай вёсцы ўжо істнуе польская школа і ў гэтым школьным вокрузе бацькі пададуць Школьнаму Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 40 вучняў, што жадаюць, каб у гэтай школе навукі выкладаліся ў беларускай мове, а адначасна знойдуцца бацькі, якія пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш, як на 20 вучняў, што жадаюць, каб іх дзеці вучыліся толькі папольску, то школа зробіцца дзьвёх-моўнаю.

2) Калі ў школьным вокрузе ўжо істнуе беларуская школа, а знойдуцца бацькі, якія пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня меньш як на 20 вучняў, каб у школе навукі выкладаліся выключна ў польскай мове, то школа пераробіцца ў дзьвёх-моўную, г. з. польска беларускую.

3) Калі ў школьным вокрузе няма ніякай урадовай школы, і бацькі пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 40 вучняў, што жадаюць, каб была адчынена беларуская школа, а адначасна знойдуцца бацькі, якія пададуць Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 20 вучняў, што жадаюць, каб была адчынена польская школа, — то ўлада мусіць адчыніць дзьвёх-моўную школу, г. з. польска-беларускую.

**6) У якім выпадку можа адчыніцца чыста польская школа.**

Калі ўлада адчыняе ўрадовую школу ў такой вёсцы, дзе няма яшчэ ніякай школы або ёсьць прыватная, а бацькі не парупяцца, каб адчынілася беларуская школа й не пададуць аб гэтым Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 40 вучняў, то адчыніцца польская школа.

**7) У якім выпадку можа застацца і надалей ужо істнуючая польская школа.**

Калі ў школьным вокрузе ўжо істнуе польская школа, і ня знойдуцца бацькі, якія падалі-б Інспэктару дэклярацыяў ня менш як на 40 вучняў, каб навука ў гэтай школе выкладалася пабеларуску, то ў гэтым вокрузе застанецца польская школа і надалей.

### Выясьненьне 4 арт.

**Як і дзеля чаго павінна выкладацца польская мова ў беларускіх школах,**

1. У беларускіх 1, 2 і 3 х аддзяловых школах польская мова выкладаецца, як прадмет, каб вучні, скончыўшыя беларускую школу, маглі карыстацца з польскай мовы ў слове і пісьме а дзеля практычных мэтаў, прыкладам: чытаць, пісаць і гаварыць.

2) У чыста беларускіх 4, 5, 6 і 7 аддзяловых школах польская мова выкладаецца, як прадмет, а таксама выкладаюцца папольску гісторыя й геаграфія Польшчы, каб вучні былі падгатаваны для пераходу ў беларускія або польскія сярэднія школы, прыкладам: гімназіі, вучыцельскія сэмінарыі і іншыя.

---

## Выясьненьне Распараджэньня Міністра Рэлігійных Вызнаньняў і Публічнай Асьветы

**ад 7. I. 1925 г. ў справе ўставу аб арганізацыі беларускага шкальніцтва ад 31. VII. 1924 г.**

(*Да артыкулаў 3 і 4 ўставу*).

§ 1. Беларускія ўрадовыя школы могуць адчыняцца ў Віленскім, Наваградзкім, Палескім ваяводзтвах, у Горадзенскім і Ваўкавыскім паветах Беластоцкага ваяводзтва.

§ 2. Народная школа ёсьць даступна для дзяцей усіх нацыянальнасьцяў. Кожная вёска ці хутар належыць да пэўнага школьнага вокругу (абводу). У кожным такім школьным вокрузе павінна быць адна публічная ўрадовая школа.

§ 3. „Publiczne szkoły powszechne“—гэта значыць дзяржаўныя, у якія могуць паступаць дзеці ўсіх нацыянальнасьцяў дадзенага школьнага вокругу.

§ 4. У ваяводзтвах Віленскім, Наваградзкім, Палескім, а таксама Горадзенскім і Ваўкавыскім паветах Беластоцкага ваяводзтва могуць быць школы беларускія або польскія, або польска-беларускія.

§ 5. Права на жаданьне бацькоў вымагаць навучаньня сваіх дзяцей у роднай беларускай мове маюць жыхары тэй гміны, у якой, згодна апошняй перапісі ў 1921 г., ёсьць ня менш як 25% беларусаў сярод агульнага ліку насельнікаў.

§ 6. Публічная народная школа павінна быць адчынена там, дзе вызначыць дэкрэт аб арганізацыі школы.

§ 7.-b. Школьны век дзіцяці лічыцца ад 1 верасьня (сентября) таго каляндарнага году, у якім дзіця скончыла ці мае скончыць 7 гадоў і да канца таго школьнага году (30 чэрвеня), у якім дзіця канчае 14 гадоў жыцьця, гэта значыць ад 7 год без 4 месяцаў да 14 гадоў і 4 месяцаў.

§ 8. Права выступаць з жаданьнем навучаньня сваіх дзяцей школьнага веку маюць: 1) бацька; 2) матка, калі бацька памёр ці не выпаўняе бацькаўскай улады; калі няма бацькі і маткі, то праўны апякун.

Аб жаданьні навучаньня дзяцей у беларускай мове бацькі ці апякуны падаюць дэклярацыі Школьнаму Інспэктару свайго павету.

На дэклярацыі ўласнаручны подпіс павінен быць завераны гмінаю, ці Міравым Судзьдзёю, ці Натарыусам, ці старостам.

**УВАГА:** Калі бацька ці матка, ці апякун няпісьменны, то за аго падпісваецца хто іншы, і сцьвярджаецца ўжо гэты подпіс.

Калі Школьнаму Інспэктару бацькі з якога-колечы школьнага вокругу пададуць дэклярацый ня менш як на 40 дзяцей аб тым, што хочуць вучыць сваіх дзяцей у беларускай мове, то Інспэктар наводзіць справкі:

1, ці ёсьць у гміне 25% (дваццаць пяць процантаў) беларусаў.

2, ці бацька, або матка, або апякун жывуць з дзяцьмі ў дадзеным школьным вокрузе.

3, ці дзеці, на якія пададзены дэклярацыі, жывы, і ці адпавядае іх век школьнаму.

4, ці апякун ёсьць праўны.

§ 9. Выкладовая мова з польскай на беларускую можа быць заменена толькі ў пачатку школьнага году.

Дэклярацыі можна падаваць Інспэктару ў працягу ўсяго школьнага году, але будуць мець сілу на наступны школьны год толькі тыя, якія **будуць складзены да 31 сьнежня (декабря) папярэдняга школьнага году.**

§ 10. Аб тым, што бацькі ня менш як на 40 дзяцей падалі дэклярацыі, каб іх дзяцей вучылі ў беларускай мове, Школьны Інспэктар да 1 лютага (февраля) паведамляе аб гэтым люднасьць таго школьнага вокругу, ці ня будзе рэшта бацькоў прасіць Інспэктара, каб іх дзяцей вучылі ў польскай мове.

Аб гэтым абвестка Інспэктара вывешваецца ў гміне або ў вёсцы на відным мейсцы, толькі не на школьным будынку.

Дэклярацыі аб жаданьні навучаньня дзяцей у польскай мове будуць мець сілу толькі тыя, якія будуць пададзены Інспэктару да 30 красавіка (апрэля).

§ 11. Калі адна, ці некалькі вёсак не ўваходзяць у той ці іншы школьны вокруг, то можа быць часова і прыблізна вызначаны школьны вокруг.

§ 12. Разгледзіўшы дэклярацыі, Школьны Інспэктар не пазьней 31 траўня (мая) робіць свае заключэньне і з усімі матар'яламі справу перадае Куратару. На падставе дадзеных Інспэктарам прапазіцый, Куратар у працягу месяца рашае аб мове навучаньня ў тэй ці іншай школе і аб сваім рашэньні праз абвестку паведамляе заінтарасаваную люднасьць. Апроч таго, аб сваім рашэньні куратар паведамляе аднаго з тых бацькоў, якія жадаюць навучаньня сваіх дзязей у беларускай мове і аднаго з тых, якія жадаюць навучаньня сваіх дзяцей у польскай мове.

Пастанову Куратара бацькі могуць абжалаваць да Міністра Асьветы ў працягу 14 дзен, з дня паведамленьня праз абвестку.

§ 13. Істнуючыя ў данны момант народныя школы з выкладоваю мовай беларускаю або польскаю захоўваюць гэту мову й далей.

Зьмена выкладовай мовы ў гэтых школах можа здзейсьніцца толькі па жаданьню бацькоў згодна §§ 8, 9, 10, 11 і 12.

Калі-ж бацькі ад 20 вучняў пажадаюць, каб у беларускай школе навукі выкладаліся папольску, а рэшта дзяцей будзе ня меньш як 40, то зараз жа школа робіцца дзьвох-моўнаю, г. з. польска-беларускаю; а калі з рэшты дзяцей не набярэцца 40, то выкладовая мова ў гэтай школе будзе польская.

§ 14. Істнуючыя ў даны момант беларускія публічныя школы, якія не адпавядаюць уставе і § 4 гэтага распараджэньня праз Кураторыум і Міністра Асьветы паступова будуць да гэтай уставы і распараджэньня дапасаваны.

§ 15. Аб злучэньні аддзельных публічных школ з выкладоваю моваю толькі беларускаю пастанаўляе куратар.

§ 16. Праграмы ўсіх прадметоў публічных школаў дзьвёх-моўных, а так сама праграмы польскай мовы і гісторыі Польшчы для чыста беларускіх школаў будуць вызначаны асобным распараджэньнем.

**Распараджэньне Міністра Унутраных Спраў ад 12 лютага 1925 года.**

Каб войты сцьвярджалі подпісы на дэкларацыях аб жаданьні беларускай Школы ды пры тым зусім бясплатна.

# Практычныя рады.

**А. Што павінен зрабіць кожны бацька беларус ці матка, ці апякун, якія маюць дзяцей у школьным узросьце.**

1. Кожны бацька, матка ці апякун павінны дбаць, каб іх дзеці вучыліся ў сваей роднай беларускай школе.
2. Кожны беларус павінен скарыстаць свае права дамагацца беларускай школы для сваіх дзяцей.
3. Кожны бацька, матка ці апякун павінны напісаць дэкларацыю аб тым, што жадаюць, каб іх дзеці вучыліся ў роднай беларускай мове, абавязкава пайсьці ў гміну, заверыць там свой подпіс і праз паўнамоцніка пад расьпіску гэту дэкларацыю здаць Школьнаму Інспэктару да 31 сьнежня гэтага 1926 г.

    **Увага:** Заверыць дэкларацыю можа, апроч гміны, яшчэ Міравы Судзьдзя, Натарыус, Староства. Заверка на дэкларацыі подпісу солтысам, ці сьвяшчэньнікам, ці ксяндзом, ці вучыцелем, ці кім іншым ня будзе мець ніякое сілы, і дэкларацыя забракуецца.

4. Дэкларацыю трэба падпісваць у прысутнасьці войта.
5. Калі бацька, ці матка, ці апякун няпісьменны, то трэба папрасіць пісьменнага чалавека, каб у прысутнасьці войта расьпісаўся, як за няпісьменнага бацьку, і войт заверыць ужо гэты подпіс.

    **Увага:** Калі ёсьць няпісьменны бацька, а матка пісьменная, то матка, ці дзіця ня можа падпісвацца на дэкларацыі за бацьку: трэба, каб падпісаўся хто іншы і дарослы.

6. Войт ня мае права адмовіцца ад заверкі подпісу, бо нарушыў-бы загад Міністра Унутраных Спраў ад 12 лютага 1925 г.

    **Увага:** 1) Калі войт адмовіцца пасьведчыць подпіс, то зараз-жа трэба аб гэтым паведаміць Галоўную Управу.

    2) Заверкі подпісаў у гміне ня трэба адкладаваць на апошнія дні, бо войт ня ўсьпее пасьведчыць усіх подпісаў да 31 сьнежня.

7. Толькі тады адчыніцца беларуская ўрадовая школа або ператварыцца істнуючая польская школа ў беларускую, калі бацькі з аднаго школьнага вокругу пададуць Школьнаму Інспэктару як можна больш дэкларацыяў, а прынамсі ня менш, як на 40 вучн., што хочуць, каб іх дзеці вучыліся ў беларускай мове.
8. Калі Куратар на дэкларацыі не адчыніць беларускай школы або не ператварыць істнуючай польскай школы ў беларускую, то бацькі павінны скардзіцца Міністру Асьветы.

**Б. Што павінен зрабіць паўнамоцнік, якога бацькі выбяруць скласьці Школьнаму Інспэктару дэкларацыі.**

1. Запісаць на асобным лісьце імёны і прозьвішы бацькоў і апякуноў, імёны іх дзяцей, напісаць паперу да Школьнага Інспэктара, асабіста па сьпіску здаць у Інспэктарыят дэкларацыі да 31-га сьнежня (декабря), ўзяць ад Інспэктарыята пасьведчаньне на сьпіску бацькоў, сьпіс з пасьведчаньнем хаваць у сябе, а копію прыслаць у Галоўную Управу (Вільня, Віленская 12—6).

**В. У якой мове пішацца і запаўняецца форма дэкларацыі.**

1. Дэкларацыю трэба пісаць або пабеларуску, або папольску. Калі дэкларацыя будзе напісана паруску, то Інспэктар можа забракаваць.

У форме дэкларацыі трэба напісаць: імя і прозьвішча бацькі ці маткі, ці апякуна, назоў вёскі, гміны, павету, імёны дзяцей. Непатрэбныя словы ў дэкларацыі закрэсьліць.

**Г. Як павінна дапамагчы наагул беларускае грамадзянства, каб для сваіх дзяцей мець сваю родную беларускую школу.**

1. У тым школьным вокрузе (абводзе), дзе няма ніякай школы, беларусы павінны дамагацца, каб была адчынена беларускря школа; а дзе істнуе ўжо польская школа, каб яна ператварылася ў беларускую.
2. Кожны пісьменны або больш сьвядомы грамадзянін павінны растлумачыць няпісьменнаму бацьку ўставу аб арганізацыі школьніцтва ад 31./VII. 1924 г., а таксама распараджэньні Міністра Асьветы ад 7./І. 1925 г., памагчы напісаць дэкларацыю, старацца, каб дэкларацыяў было пададзена як можна больш, сьлядзіць каб дэкларацыі былі заверены гмінаю і паданы Інспэктару да 31-га сьнежня (декабря).

3) Калі хто будзе адмаўляць ці запугваць тых бацькоў, якія на падставе закону і распараджэньня Міністра Асьветы будуць падаваць Інспэктару дэкларацыі, каб іх дзяцей вучылі ў беларускай мове, таго трэба пацягнуць да судовай адказнасьці, як за баламуцтва грамадзян.

4) Калі навет ёсьць у вёсцы прыватная беларуская школа—усё роўна трэба дамагацца ўрадовай беларускай школы.

**Д. Форма паперы, якую піша паўнамоцнік і перадае разам з дэкларацыямі Школьнаму Інспэктару.**

**Пану Школьнаму Інспэктару.**

у горадзе . . . . . . .

Паўнамоцніка жыхароў вёскі . . . . .
. . . . . . . воласьці . . . . . . павету
(прозьвішча і імя) . . . . . . . . .

### ЗАЯВА.

У зьвязку з распараджэньнем Міністра Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы ад 7./І. 1925 г. у справе школьнага ўставу ад 31./VII. 1924 г., я, ніжэй падпісаны паўнамоцнік сялян вёскі . . . . . . . . . . . — . . . . . . пры гэтым перасылаю падпісаныя і завераныя дэкларацыі ў ліку . . . шт. на . . . дзяцей у справе беларускае выкладовае мовы ў школе ў вёсцы . . . . . . . . . .

Адначасна падаю да ведама, што ўсе дэкляранты даручылі мне інфармаваць інспэктарат аб патрэбных яму дадатковых данных.

(Подпісы) . . . . . . . . . .

Дня . . . . . . . . . 192 г.

**Е. Форма сьпіску бацькоў, якія праз паўнамоцніка падалі дэкларацыі Школьнаму Інспэктару аб навучаньні сваіх дзяцей у беларускай мове.**

### СЬПІС.

Грамадзян вёскі . . . . . ., гміны . . . . . ., павету . . . . . . . . ., якія, на падставе распараджэньня Мін. Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы ад 7./І. 1925 г. склалі Школьнаму Інспэктару . . . дэкларацыі аб жаданьні навучаньня дзяцей у роднай беларускай мове і сьпіс дзяцей школьнага ўзросту.

| | Імя і прозьвішча бацькі, ці маткі, ці праўнага апякуна. | Імёны дзяцей, пададзен. у дэкларац. |
|---|---|---|
| 1 | | |
| 2 | | |
| 3 | | |

**БАЦЬКІ! падавайце Інспэктару, як можна, больш дэкларацыяў аб навучаньні вашых дзетак у беларускай мове.**

**Школьны век дзіцяці лічыцца ад 7 гадоў без 4-х месяцаў да 14 гадоў і 4-х месяцаў.**

**ГРАМАДЗЯНЕ! дамагайцеся аб ператварэньні польскіх школаў у беларускія.**

**Формы дэкларацыяў і інструкцыі можна атрымаць:**

1) У Галоўнай Управе Т-ва Белар. Школы, Вільня, Віленская 12.

2) У Глыбоцкай Акружной Управе, Т-ва Белар. Школы, м. Глыбокае—Варшаўская вул. 69.

3) У Навагрудзкім Т-ве Белар. Школы, Наваградак, Карэліцкая вул. 23.

4) У Радашкоўскім Т-ве Беларуск. Школы, м. Радашкавічы, Беларуская Гімназія.

5) У Гурткох Сялян.-Работ. Грамады.

**Форма Дэкларацыі.**

# Дэкларацыя.

*Я ніжэй падпісаны (ая)* ............................ *грамадзянін (ка) Польскае Рэчы-*
(імя і прозьвішча)
*паспалітае, беларускае нацыянальнасьці, жыхар* .................. *гміны* ..................
(назоу вескі, места) (назоу гміны)
*павету* ........................ *як бацька—маці — праўны апякун дзіцяці — дзяцей—*
(назоу павету)
*у школьным веку.*

*1.* ........................ (імя дзіцяці) *3.* ........................ (імя дзіцяці)

*2.* ........................ (імя дзіцяці) *4.* ........................ (імя дзіцяці)

*на падставе артыкулу з уставу з 31 ліпня 1924 г., зьмяшчаючага некаторыя пастановы аб арганізацыі школьніцтва (Dz. U R. P. № 79, poz. 766), жадаю ўвядзеньня ў істнуючую—моючую адкрыцца публічную народную школу ў* ........................
(назоу вескі, места)
*беларускае выкладовае мовы.*

*Дня* .................. *192* ...... *г.* ..............................
(уласнаручны подпіс)

**Да Школьнага Інспэктара**

*ў* ..............................
(назоу места)

УВАГА: У тэксьце дэкларацыі непатрэбная словы закрэсьліць.



Адказны-Рэдактар: **Т. Крачына.** Друкарня **Я. Левіна**, Вільня, Нямецкая 22. Выдавец пасол на Сойм **П. Мятла.**